

OBEZRZEĆ SIĘ (68) *vb pf*

się (37), się (31).

obeźrzeć się (22), **obejrzyć się** (21), **obejrzeć się** (20), **obejrzeć się** (4), **obeźrzeć się** (1);
obeźrzeć się *OpecŻyw* (2), *FalZioł*, *RejPs* (3), *LubPs* (3), *RejWiz* (4), *GórnDworz*, *BudBib*, *ArtKanc*;
obejrzyć się *WróbŻółt*, *MurzHist* (2), *RejZwierc*, *SkarJedn*, *SkarŻyw* (2), *Phil*, *KołakCath*, *SkarKazSej*
(3); obejrzeć się *Mącz*, *HistRzym*, *Oczko* (4), *KochPs*, *NiemObr*, *ReszPrz*, *KochPieś*, *KochTarn*,
GostGospSieb, *WysKaz*, *KmitaSpit* (2); obeźrzeć się *SeklWyzn*; obejrzeć się *SeklKat*; obeźrzeć się :
obejrzeć się : obejrzeć się : obejrzeć się *BielEz* (1:-:1:-), *BibRadz* (-:1:-:3), *BielKron* (1:1:-:-),
RejPos (3:2:-:-), *MWilKHist* (-:1:1:-), *CzechEp* (-:1:2:-), *WujNT* (1:3:1:-).

-żrz- (15) *BierEz*, *LubPs* (3), *RejWiz* (4), *BielKron*, *GórnDworz*, *RejPos* (3), *ArtKanc*, *WujNT*; -
zrz- (7) *OpecŻyw* (2), *FalZioł*, *RejPs* (3), *BudBib*; -jżrz- (20); -jzr- (4).

o oraz pierwsze e jasne, drugie e pochylone.

inf obeźrzeć się (9); -éc (2), -(e)ć (7). ◇ *fut* 1 sg obejrzę się (2). ◇ 3 sg obeźrzy się (9). ◇ 1 pl
obejrzym się (1). ◇ *praet* 1 sg m obeźrzałem się, -m się obeźrzał (3). ◇ 3 sg m obeźrzał się (14). *f*
obeźrzała się (4). ◇ 3 pl m pers obejrzeli się (1). ◇ *imp* 2 sg obeźrzy się (8). ◇ 3 sg niechaj się obezry
(1). ◇ 2 pl obejrzycie się (4). ◇ 3 pl niechaj się obejrzą (1). ◇ *part praet act* obeźrzawszy się (11).

Sł stp s.v. obejrzeć, Cn s.v. obejrzeć, Linde XVI – XVII w.

1. *Odwrócić głowę, żeby popatrzeć na obiekt znajdujący się z tyłu, spojrzeć za siebie; respicere Mącz, PolAnt, Cn; circumspicere Vulg, Cn; circumspicere, (circum)spectare, circumferre a. retorquere oculos, retro respicere, reflectare oculos a. visus Cn (40) : SeklKat H4; Miedzy nimi pan fiedzi/ pfiá głowá v niego/ A kędy fie obeźrzy/ wárczy ná káždego. Ná lánčuchu przybity do mocnego ftołká/ Ták fie iedno obráca by cielę v kołká. RejWiz 166v; Gdy fie potkáli/ wfiłyżał grzmot w fwoim woýłku Porrus/ obeźrzał fie/ á w ten czás go Alexánder ránił śmiertelnie BielKron 126; RejZwierc 58; MWilKHist H3v; KochPieś 25; Iednym rázem miłość mu [Orfeuszowi] baczenié odiełá: Stánał/ y obejżrzał fye: páni w tym zniknęłá. KochTarn 76; ArtKanc L.*

obeźrzeć się na kogo, na co (5): Na drodze ijdątz/ [niewiasty] ony miełtza tzałowały gdzie fie tzo z Iezufem ftało/ iako kędy wodzon/ gdzie fie nanie obezrzál *OpecŻyw* 164v; Zoná Lotowá nád rofkazánie Páńłkie gdy fie obeyrzáłá ná miáłto/ obrociłá fie w fłup fólny *BielKron* 12; *ReszPrz* 51; *Phil* O4; *KmitaSpit* Cv.

obejrzeć się za kim (1): Cum huc respicio ad virginem. Gdym fie obejżrzał za pánną. *Mącz* 71c.

Ze zdaniem współrzednym wskazującym treść spostrzeżenia [ano (2), alieć, oto] (4): Obeźrzy fie pod drzewem áno piękna páni/ Stoi zá nim s czarnego kámieniá kfiáłzkámi/ Pilno coś ná nich píłzac *RejWiz* 84v, 39; A gdy fie obeyrzáł/ otho w głowách iego był chleb pieczony miedzy zarzewiem [et respexit et ecce ad caput suum panis in ter prunas coctus] y z czálzą wody *BibRadz* 3.Reg 19/6; *KmitaSpit* B4v.

W różnych połączeniach strukturalnych z formami czasowników oznaczających 'zobaczyć' (7): *BierEz* K2v; Podniozłzy tedy Abrahám oczy fwe obezrzál fie/ y wyzrał zá fobą fłkopu [Et levavit Abraham oculos suos et vidit et ecce aries post detentus] *BibRadz* Gen 22/13; *HistRzym* 96; *RejPos* 278v; A

obeyrzawłzy fię dopiero obaczył iłz po wodzie chodził. *SkarŻyw* 250; Y obeyrzał fię áby obaczył onę która to vczyniła [*Et circumspiciebat videre eam, quae hoc fecerat*]. *WujNT* Mar 5/32, Mar 9/8.

Frazy: »ani się obeźrzy« = *nie może wykonać ruchu* (1): A owo zalię iáko łprofna rzecz/ kiedy dobra páni czegoś ták wiele ná twarz nákládzie/ iłz fię zda iákoby była w máłzkárze/ áni fię łmie rozłmiać áby fię iey ná twarzy nie złupála/ áni fię obeźrzy/ chyba włzyłtká łobá *GórnDworz* Gv.

»ani się obeźrzał, nie obeźrzał się« [*o bardzo szybkiej ucieczce*] (1:1): *RejWiz* 97v; widzialem ony łęklive vchodzące na zad/ á mocne iych pobito/ y włkok vćiekáli/ áni fię obeyrzelili [*et fugam fugerunt et non respexerunt*] *BudBib Ier* 46/5.

»obeźrzyć się na zad« [*szyk zmienny*] (2): Ale żoná Lotowá obeyrzáła fię na zad [*Et respexit vxor eius post eum*]/ y obrociła fię w łolny łłup. *BibRadz Gen* 19/26; *WysKaz* 10.

Szereg: »obeźrzyć się a poźrzyć« (1): Obeźrzy fię yedno/ á poyźrz w práwą łtronę/ Oto Pan moy o mnye ma tháką obronę *LubPs* ee4.

Przen (4) : Abowiem z káždy łtrony gdziem fię kolwiek obezrzał zewłłech łtron mię ogárnęły wężły łmiertelne *RejPs* 170v.

Ze zdaniem współrzednym wskazującym treść spostrzeżenia (1): Widzialem złęgo w łzczęściu ták wyniołłym/ Ze był Libáńłkim rowien/ Cedróm rołłym/ Obeyrzałem łye/ á iuz było po nim [*et transivi, et ecce non erat Vulg Ps* 36/36] *KochPs* 54.

Zwrot: »obejźrzyć się na zad« (1): Obeyrzyćiełz fię ná zad ná przełzłe czáły/ á obáćcie [*Inspicite in antiquas nationes et scitote*]/ izali kto był záwłtydzon ktory mocnie łwe vłanie połóżył w Pánu. *BibRadz Eccli* 2/10.

Szereg: »obeźrzyć się a obaczyć« (2): *BibRadz Eccli* 2/10; Obeyrzyłz fię tedy nędzny bogaczu/ á obáćz iáka wielkość Łázárzow łęży przede drzwiámi twoiemi *RejPos* 162v.

a. *Zwrócić się do kogoś, aby mu coś powiedzieć; circumspicere, converti Vulg* (5) :

obeźrzyć się ku komu (1): wzdychaiątz ij łkaiątz/ [*Maryja*] obezrzáwłłfy fię ku Magdalénie ij ku iijnłłym niewiałłtám rzekła. *OpecŻyw* 157v.

obeźrzyć się na kogo (2): Xántus [...] Ná Ezopá fię obeyźrzał/ Czemuś mną złodzieiu łkłamał. Mówiąc iłz niemáłz nikogo *BierEz* D3v; *MWilkHist* H3.

Zwrot: »obeźrzawszy się rzecz« (4): *OpecŻyw* 157v; *MWilkHist* H3; A on obeyźrzawłłzy fię rzekł Piotrowi [*Qui conversus dixit Petro*]: Podź zá mną łzátanie/ iełteś mi záváđą *WujNT Matth* 16/23, Mar 10/23.

2. *Zobaczyć siebie; considerare se Vulg* (4) : podobny będzie mężowi ogláđaiącemu oblicze národzenia łwego we źwierciádle. bo fię obeźrzał/ y odłzedł y wnet zapomniáł iákowy był. *WujNT Iac* 1/24.

Zwrot: »[w czym] obejźrzyć się jako we źwierciadle« (1): á to iełł pewna iże fię w nim [*w kamieniu topazyjon*] obeyrrzy iáko we źwierciadle *FalZioł* IV 58d.

Przen (2) :

Zwrot: »w słowiech jako we źwierciadle obeźrzyć się« [*szyk zmienny*] (2): Niechai że fię káždy/ wtych łłowiech obezry iáko we źwierciadle/ a łwoie paniełłtwo rozváży. *SeklWyzn* f3; *NiemObr* 155.

3. *Rozejrzeć się; przen* (4) :

obejrzyć się w czym (1): W czymby [w sytuacji *Aryjan*] się też trzeba było dobrze pierwej obejrzyć/ X. K. niż się tak *in contradictionem*, to ieft w przeciwnomowność wdał *CzechEp* 406.

Ze zdaniem dopełnieniowym [jako] (1): Obeźrzył sie moy miły włodárzu á pilnie sie obeźrzy ktoregożkolwiek ftanu ieftes/ [...] iáko wiele żálobników [...] fttoi przed Máyeftatem Páná twego/ fkrząc ná cię vftáwicznie *RejPos* 192.

Zwrot: »obejrzyć się w te i w owe strony« (1): Iż nie tylko onemu te lofy [śmierć] pádáią/ Ale wśyftkim tym ktorzy ná ziemi mięszkáią. Obeyrzyćie się iedno wte y w owe strony/ Vyrzyćie iż iednáko/ tak męże iák żony. *KořakCath* B4v.

4. *Zwrócić uwagę na coś lub kogoś, zainteresować się, pomyśleć o czymś lub o kimś; wziąć pod uwagę (20)* :

obeźrzeć się na co, kogo (11): OBeyrzy się y ná pożytki niewymowne/ ktoreć by ztey Vniey vrořły/ Narodzie Ruřki *SkarJedn* 365; iedné [lekarstwa] fą gorącć/ á drugie chłodnieyřzć/ ná co ieřliby gorączka byłá/ obeyřzć fye trzeba. *Oczko* 39v, 3v, 7v; Obeyrzy się ná świętego Piotrá/ ktory áćz się Páná fwego záprzał: wřákże po grzechu głową wřytkiego kořciołá y pářterzem zořtał. *SkarŻyw* 168; *GostGospSieb* +2; Obeyrzyćie się prořzć ná ty řzkody y vřráty/ ktore wam z niezgody vřaftáią. *SkarKazSej* 673a, 670b. Cf *Ze zdaniem, Zwrot*.

obejrzyć się w czym (1): Abowiem fiedli kxiążęta y mowili na przeciw mnie/ ale řluga twoy obeyrzał sie w vřprawiedliwieniu twoim [seruus autem tuus exercebant in iustificationibus tuis]. *WróřŻořt* 118/23.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem i odpowiednikiem: na to (2); co (1), że (1), żeby (1)] (3): A gdy fye ieřzce obeyřrzy [człowiek]/ że niemoc/ álbo on ból/ śmierć tak bárzo řtrařliwą á nieodwłóćzną zá fobą prowódzi/ kthórey prace á dowćipu niewżywie? *Oczko* 1v; *CzechEp* 277; Prořzć obeyrzyćie się ná to/ nabořnym y ku P. Bogu prořtym řercem/ co was řłufźnie do zgody przywođzić ma. *SkarKazSej* 671a.

Zwrot: »[na co] ani się obejřzć« = *pominąć, zlekceważyć (1)*: ná ty też řwiádecřwá ktorych z křiąg ludzkich wiele nákláđł/ y nimi miářto obiářnienia rzecz bárźiey zářrudnił/ áni się obeyřzć *CzechEp* 139.

a. *Wejrzeć, dostrzec (o Bogu w stosunku do człowieka) (7)* : ku tobie moy pánie [...] wřdycha řerce moie/ á řnadz ty obeyrzawřly sie řmiłuięřz sie nad řtrařliwą pořtáwą moią *RejPs* 57v.

obeźrzeć się ku komu (1): racz [Panie] miłofciwem wřrokiem obeyrzć sie ku nam nęđznemu řtworzeniu *RejPs* 156.

obeźrzeć się na kogo (2): A iż mu ieft grzech przepuřczon/ nie dla tégoć że płákał ale się náń Bóg obeyrzał *MurzHist* F4, F4v.

Zwroty: »obeźrzeć się na [czyj(e)] głos, modlenie, wołanie« [szyk zmienny] (1:1:1): Obeźrzył sie ná me pokorne modlenye/ Gdyź znařz thákye wyelkyye moye vniżenye/ Wybaw mye od tych co mye tak przeřláduyá *LubPs* ee4, B4; *RejPos* 75.

»miłofciwem wřrokiem obeźrzeć się« (1): *RejPs* 156 cf *obeźrzeć się ku komu*.

Szereg: »pojrzeć abo się obejrzyć« (1): Leć się nademną nie lituie ani się ná mię ogláđá/ ani poirćć abo się obeyrzć chce/ przeto mię nie nieruřzá ani płáćzć *MurzHist* F4v.

Synonimy: 1. oglądnać się; 2. obaczyć się.

Formacje współrdzenne cf 1. ŹRZEĆ.

Cf OBEJŹRZENIE, OBEŹRZĄCY

LW